

Kwartaalmonitor Industrie

Derde kwartaal 2015

Omzet industrie daalt, productie vrijwel gelijk

- Industrie
- Voedings- en genotmiddelenindustrie
- Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie
- Basismetaal- en metaalproductenindustrie
- Elektrotechnische en machine-industrie
- Transportmiddelenindustrie
- Overige industrie

In het derde kwartaal van 2015 daalde de omzet van de industrie met 2,3 procent ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. De vorige vier kwartalen daalde de omzet ook. De productie bleef vrijwel gelijk. Het producentenvertrouwen is afgenomen vergeleken met vorig kwartaal, maar is nog steeds positief. Het aantal faillissementen nam verder af en producenten zijn overwegend positief over het vierde kwartaal.

Kerncijfers Industrie

	2014			2015		
	II	III	IV	I	II	III
Industrie						
productie	0,9	1,1	-1,2	0,4	2,4	0,2
omzet	1,9	-1,5	-4,1	-5,8	-1,3	-2,3
prijzen	-0,4	-1,2	-4,6	-8,8	-5,2	-7,7
faillissementen	171	123	112	116	106	83

Bron: CBS

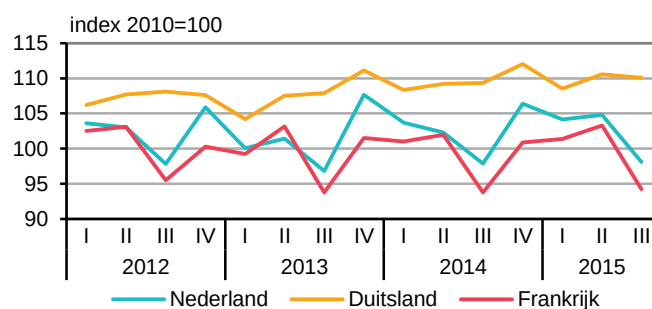
Industrie

Productie vrijwel gelijk gebleven

De gemiddelde dagproductie in de industrie is in het derde kwartaal van 2015 nagenoeg gelijk gebleven (+0,2 procent) ten opzichte van het derde kwartaal van 2014. Met een groei van ruim 12 procent produceerde voornamelijk de meubelindustrie meer. Ook in transportmiddelenindustrie nam de productie sterk toe, met ruim 7 procent. De productie in de papier- en voedingsindustrie daalde echter met bijna 3,2 en 2,5 procent.

Ook in Duitsland en Frankrijk steeg de gemiddelde dagproductie in het tweede kwartaal licht met 0,7 en 0,5 procent ten opzichte van een jaar eerder.¹ Net als in Nederland was de toename in deze landen kleiner dan in het vorige kwartaal.

Productievolume per gemiddelde werkdag, totale industrie

Bron: CBS en Eurostat

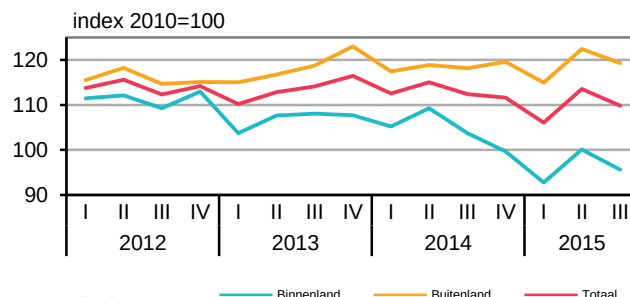
Nijverheid; productie en omzetontwikkeling en index (2010=100)

¹ Bron: Eurostat

Binnenlandse omzet blijft dalen

In het derde kwartaal van 2015 nam de omzet van de Nederlandse industrie met 2,3 procent af ten opzichte van derde kwartaal van 2014. De omzet van de Nederlandse industrie lag daarmee voor het vijfde kwartaal op rij lager dan een jaar eerder. Op de buitenlandse markt liet de omzet een toename van 0,9 procent zien, maar de binnenlandse omzet nam met 7,8 procent af. Deze grote daling werd voornamelijk veroorzaakt door de aardolie-industrie. De totale omzet in deze branche daalde met bijna 33 procent ten opzichte van het derde kwartaal van 2014.

Omzet, totale industrie

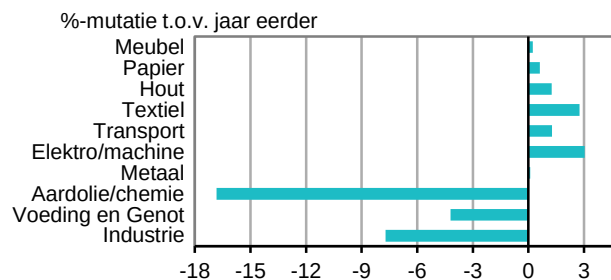
Bron: CBS

[Nijverheid; productie en omzetontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Afzetprijzen industrie blijven dalen

In het derde kwartaal van 2015 lagen de afzetprijzen 7,7 procent lager dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Al tweeënhalve jaar dalen de afzetprijzen. Op de binnenlandse markt lagen de prijzen 7,4 procent lager. Op de buitenlandse markt was de daling met 8 procent nog groter. Zowel in de aardolie-industrie als in de chemische industrie beïnvloedt de prijs van ruwe aardolie het prijsverloop sterk. De producten van de voedings- en genotmiddelenindustrie waren 4,2 procent goedkoper dan het derde kwartaal van 2014. Dit hing onder meer samen met de prijsdaling van zuivel door het afschaffen van de melkquota in april dit jaar. Ook de prijzen van graan, rijst en andere agrarische grondstoffen daalden. Verder waren de prijzen van basismetaalproducten lager doordat staal minder waard was.

Afzetprijzen, industriebranches

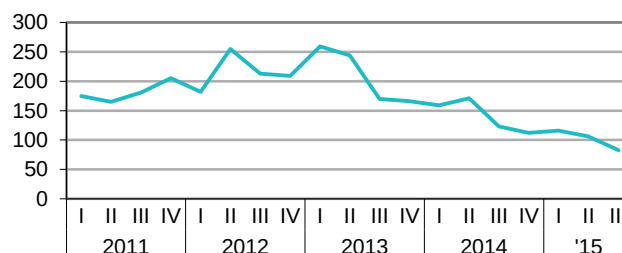
Bron: CBS

[Statline: Producentenprijsindex](#)

Aantal faillissementen op laagste punt

In het derde kwartaal 2015 gingen 83 industriële bedrijven failliet. Dit is het laagste aantal faillissementen van de afgelopen vijf jaar. Van deze 83 bedrijven waren 11 een natuurlijk persoon met eenmanszaak en 72 waren bedrijven en instellingen. Het aantal faillissementen is in het derde kwartaal van 2015 met 33 procent gedaald ten opzichte van het derde kwartaal 2014. Net als in de voorgaande kwartalen werden de meeste faillissementen uitgesproken in de metaalproductenindustrie en de grafische industrie.

Aantallen faillissementen, totale industrie

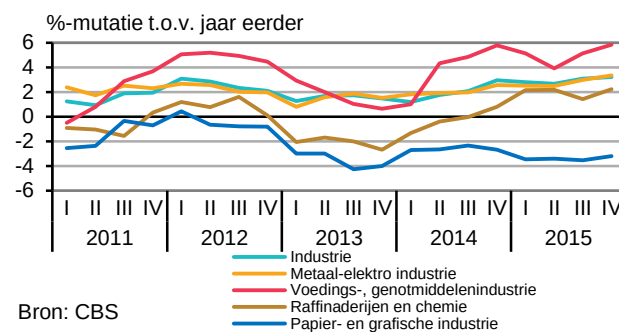
Bron: CBS

[Statline: Uitgesproken faillissementen](#)

Aantal bedrijven in de industrie gestegen

Aan het eind van het derde kwartaal (=begin van het vierde kwartaal) zijn er 59 365 bedrijven in de industrie. Dat zijn er 1760 meer dan een jaar geleden. Het aantal bedrijven binnen de voedings- en genotmiddelenindustrie is het sterkst toegenomen. In de gehele industriesector is het aantal bedrijven op jaarbasis met 3 procent toegenomen, dat is de hoogste groei sinds 2011. De papier- en grafische industrie vertoont al sinds 2012 een krimp in het aantal bedrijven.

Aantallen bedrijven

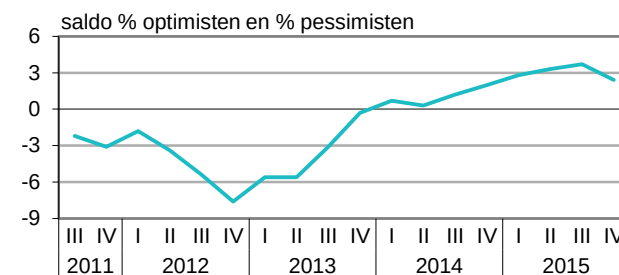
Bedrijven; branche (SBI 2008)

Stemming verslechtert licht

Het producentenvertrouwen verslechterde licht in het derde kwartaal. De langzaam opgaande trend van het producentenvertrouwen is daarmee onderbroken. Het producentenvertrouwen nam af naar 2,4 aan het begin van het vierde kwartaal. Dat is 1,3 punten lager dan een kwartaal eerder. Desondanks overheerst nog steeds het positieve sentiment. Sinds begin 2014 is het producentenvertrouwen positief. Het producentenvertrouwen is samengesteld uit drie deelindicatoren: de verwachte bedrijvigheid, het oordeel over de orderpositie en het oordeel over de voorraden. Deze waren in oktober allen minder positief dan in juli.

Aan het begin van het vierde kwartaal bedroeg de bezettingsgraad van de productie-installaties 82,3 procent, net als aan het begin van het derde kwartaal.

Producentenvertrouwen

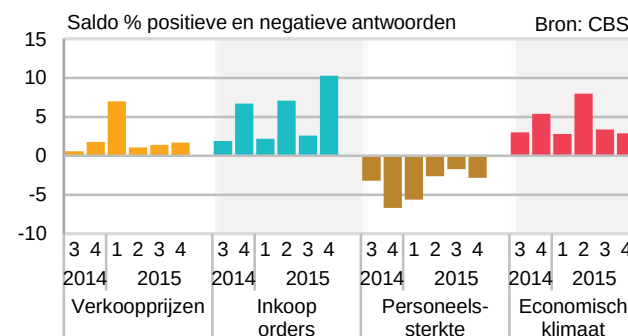
Producentenvertrouwen; stemmingsindicator van de industrie

Producenten overwegend positief over vierde kwartaal

De verwachtingen van producenten voor het vierde kwartaal zijn overwegend positief. Het aantal ondernemers dat een productiegroei verwacht is groter dan het aantal dat een afname van de productie verwacht. Daardoor zijn er ook meer producenten die een groei verwachten van de te plaatsen orders bij derden. Dit is gebruikelijk voor deze tijd van het jaar. Wel valt op dat het aantal producenten dat een groei van de inkooporders verwacht, per saldo duidelijk groter is dan een jaar geleden.

Naar verwachting zullen de verkoopprijzen, net als in de vorige twee kwartalen, nauwelijks wijzigen. Nog steeds verwachten producenten per saldo een afname van de personeelssterkte. Maar vergeleken met dezelfde periode vorig jaar zijn zij hierover minder negatief. Ondernemers verwachten in het vierde kwartaal, net als drie maanden geleden, een lichte verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen

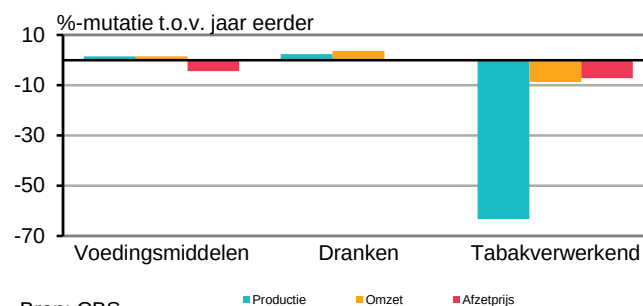
Conjunctuurenquête Nederland

Voedings- en genotmiddelenindustrie

Omzet in de voedings- en drankenindustrie blijft in de plus

De omzet in de voedings- en genotmiddelenindustrie steeg in het derde kwartaal van 2015 met 1,4 procent. In de voedingsmiddelen- en drankenindustrie nam de omzet toe met respectievelijk 1,5 en 3,7 procent. De tabakverwerkende industrie liet dit kwartaal een daling van 8,7 procent zien ten opzichte van het jaar ervoor. De afzetprijzen daalden in de voedings- en genotmiddelenindustrie met 4,2 procent. De productie per gemiddelde werkdag daalde in de voedings- en genotmiddelenindustrie met 2,5 procent ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 2014. De productie in de tabakverwerkende industrie wordt in het derde kwartaal nog gedeeltelijk beïnvloed door het wegvallen van productiecapaciteit. In september 2015 is er wel sprake van een productiestijging van 2,2 procent ten opzichte van een jaar eerder.

Deelbranches: Productie, omzet, afzetprijs

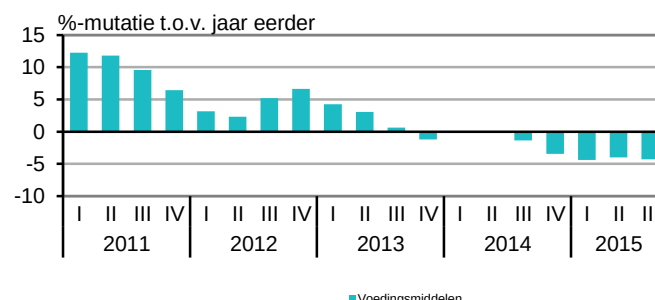
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Afzetprijzen voedingsmiddelen blijven dalen

In het derde kwartaal van 2015 lagen de afzetprijzen 4,3 procent lager dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Dit is het achtste kwartaal op rij met dalende afzetprijzen. Dit hangt onder meer samen met de prijsdaling van zuivel door het afschaffen van de melkquota. Ook de prijzen van graan, rijst en andere agrarische grondstoffen daalden. Op de binnenlandse markt daalden de prijzen met 3,8 procent. Op de buitenlandse markt was de daling met 4,8 procent nog groter.

Voedingsmiddelenindustrie: afzetprijzen

Bron: CBS

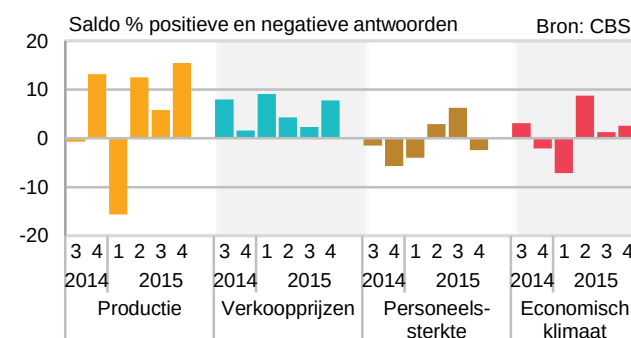
Productenprijsindex; afzetprijzen, bedrijfstak SBI 2008

Meer productie tegen hogere prijzen

Ondernemers in de voedings- en genotmiddelenindustrie verwachten in het vierde kwartaal een toename van de productie. Het aantal producenten dat een toename verwacht is duidelijk groter dan drie maanden geleden. Er zijn ook meer producenten die verwachten hun verkoopprijzen te verhogen. Dat zorgt voor een hogere omzet in deze branche.

Voor het derde kwartaal werd per saldo een toename van de personeelssterkte verwacht. Maar voor het vierde kwartaal is het aantal ondernemers dat hierin een toename verwacht net iets kleiner dan het aantal dat een afname voorziet. Voor het vierde kwartaal verwachten ondernemers per saldo nauwelijks verandering in het economisch klimaat.

Verwachtingen

Conjunctuurenquête Nederland

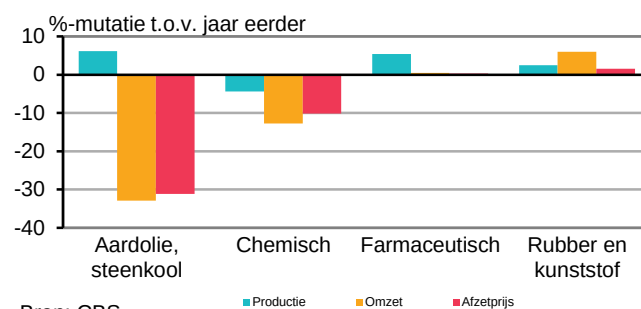
Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie

Alleen chemische industrie produceert minder

In het derde kwartaal van 2015 was de productie per gemiddelde werkdag in de aardolie-, farmaceutische en rubber- en kunststofproductenindustrie hoger dan in hetzelfde kwartaal van 2014. Alleen in de chemische industrie werd minder geproduceerd (-4,4 procent).

Wat omzet betreft doen zowel de rubber- en kunststofproductenindustrie als de farmaceutische industrie het beter dan een jaar eerder. De afzetprijzen vertoonden een wisselend beeld. In de aardolie- en chemische industrie daalden de prijzen, terwijl ze in de farmaceutische en rubber- en kunststofproductenindustrie stegen.

Deelbranches: productie, omzet, afzetprijs

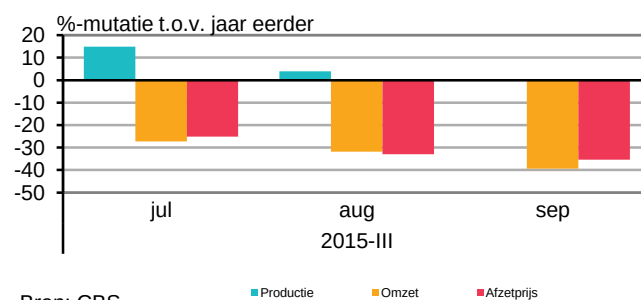
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Forse afnames in aardolie-industrie zetten door

Nergens binnen de industrie was de omzetsdaling in het derde kwartaal van 2015 zo groot als in de aardolie-industrie. In zowel binnen- als buitenland nam de omzet af, met respectievelijk 35,5 en 30,8 procent. Deze afname werd vooral veroorzaakt door de daling van de prijs van ruwe olie. De afzetprijzen in de aardolie-industrie zijn in het derde kwartaal met 31,2 procent gedaald ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Dit is de grootste daling van dit jaar. Op de binnenlandse markt daalden de prijzen 28,3 procent. Op de buitenlandse markt was de daling met 32,6 procent nog groter.

Aardolie-industrie: productie, omzet, afzetprijs

Bron: CBS

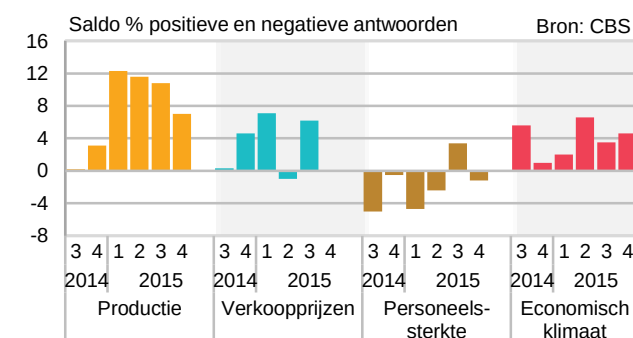
Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Iets minder groei productie verwacht

Producenten in de aardolie-, farmaceutische-, chemische-, rubber- en kunststofproductenindustrie verwachten een toename van de productie en een verbetering van het economisch klimaat in het vierde kwartaal. Het aantal ondernemers dat een productiegroei verwacht is echter kleiner dan drie maanden geleden. Deze afname speelt met name in de aardolie- en chemische industrie en niet in de farmaceutische-, rubber- en kunststofindustrie.

Per saldo verwachten producenten geen verandering van de verkoopprijzen. Vorig kwartaal verwachtte een kleine meerderheid van producenten een toename in de personeelssterkte. Gezien de verwachtingen voor het vierde kwartaal lijkt deze toename niet door te zetten.

Verwachtingen

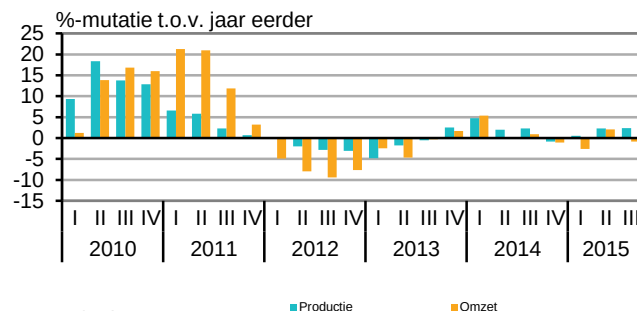
Conjunctuurenquête Nederland

Basismetaal- en metaalproductenindustrie

Wisselend beeld in binnen- en buitenland

In het derde kwartaal van 2015 was de productie per gemiddelde werkdag in de basismetaal- en metaalproductenindustrie 2,4 procent hoger dan in hetzelfde kwartaal van vorig jaar. De omzet daalde echter met 0,9 procent. De binnenlandse omzet steeg met 3,0 procent, terwijl de buitenlandse omzet met 3,7 procent daalde. In de basismetaalindustrie daalden de afzetprijzen met 0,8 procent, terwijl die bij de metaalproductenindustrie juist met 0,5 procent stegen.

Productie, omzet

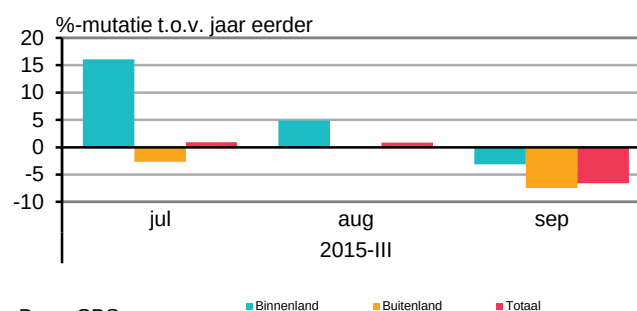
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Basismetaalindustrie levert in

De deelbranche basismetaalindustrie kampte in het derde kwartaal van 2015 met een omzetsdaling van 2,1 procent. De binnenlandse omzet steeg met 5,3 procent, de omzet op de buitenlandse markt daalde met 3,9 procent. In de eerste twee maanden nam de binnenlandse omzet nog toe, maar in september liep deze omzet met 3,1 procent terug. Op de buitenlandse markt was de ontwikkeling het hele kwartaal negatief; in september nam de omzet hier het sterkst af, met 7,5 procent.

Basismetaal: omzet, binnen- en buitenland

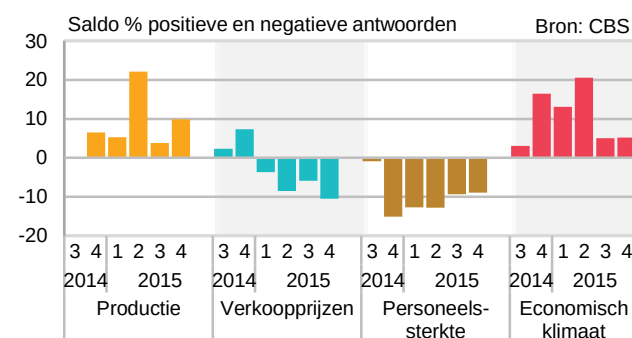
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Meer productiegroei verwacht

Per saldo wordt een productiegroei verwacht in de metaalindustrie. Vooral in de metaalproductenindustrie verwachten meer bedrijven dan drie maanden geleden een toename. Dit heeft echter geen effect op de verwachtingen over de personeelssterkte: die zijn per saldo nog steeds negatief. De verkoopprijzen zullen naar verwachting bij per saldo 11 procent van de ondernemers dalen. Het aantal ondernemers dat een daling in de verkoopprijzen verwacht, is het grootst sinds het derde kwartaal van 2012. Net als vorig kwartaal verwacht per saldo ongeveer 5 procent van de producenten in de metaalindustrie een verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen

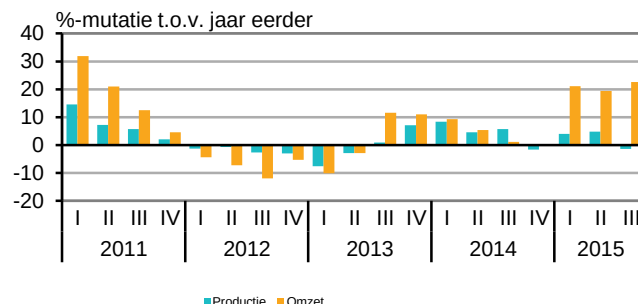
Conjunctuurenquête Nederland

Elektrotechnische en machine-industrie

Productie licht gedaald, wel flinke omzettoename

De productie in de elektrotechnische- en machine-industrie is in het derde kwartaal van 2015 licht gedaald ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Het productievolume per gemiddelde werkdag was 1,4 procent lager. De productiedaling was in augustus het grootst, (-3,5 %). In juli lag de productie 1 procent lager en in september bleef die nagenoeg gelijk. De omzet nam in het derde kwartaal met 22,6 procent juist flink toe. Deze groei was te danken aan de buitenlandse omzet die met 26,8 procent steeg. De binnenlandse omzet daalde met 3,1 procent.

Productie, omzet

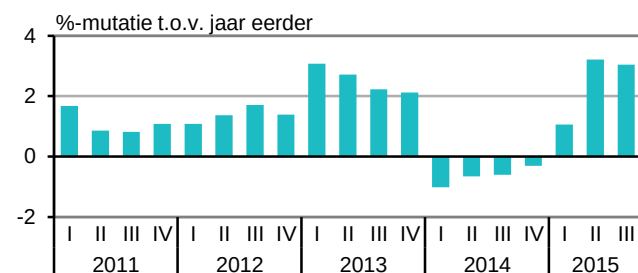
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Hogere afzetprijzen

De afzetprijzen zijn in het derde kwartaal 2015 net als in de twee voorgaande kwartalen gestegen. De prijzen stegen met 3,0 procent ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. In 2014 daalden de afzetprijzen nog vier kwartalen op rij. De prijzen op de exportmarkt (+4,1 %) stegen net als in de twee voorgaande kwartalen sterker dan die op de binnenlandse markt (+0,9 %).

Afzetprijzen

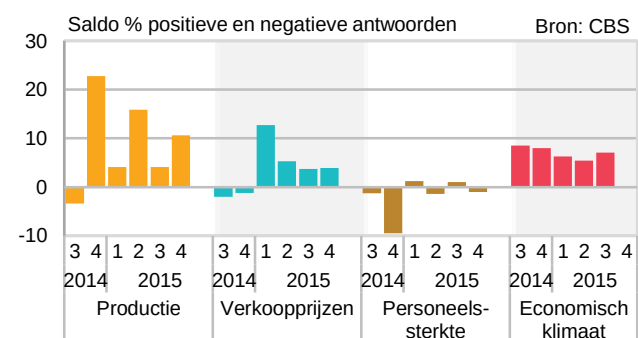
Bron: CBS

Productenprijsindex; afzetprijzen naar bedrijfstak SBI 2008, 2010=100

Productiegroei verwacht

Producenten in de elektrotechnische en machine-industrie verwachten per saldo een toename van de productie. Vergelijken met het derde kwartaal van dit jaar verwachten meer ondernemers een productiegroei. Maar in vergelijking met het vierde kwartaal van vorig jaar zijn minder ondernemers optimistisch in hun productieverwachting. De verwachting over de verkoopprijzen is nagenoeg gelijk aan het vorige kwartaal: een kleine meerderheid van de producenten voorziet een verhoging van de verkoopprijzen. Per saldo verwachten producenten in de elektrotechnische en machine-industrie nagenoeg geen verandering in de personeelssterkte. Waar in de voorgaande kwartalen per saldo een verbetering van het economisch klimaat werd verwacht, voorzien producenten nu nagenoeg geen verandering.

Verwachtingen

Conjunctuurenquête Nederland

Transportmiddelenindustrie

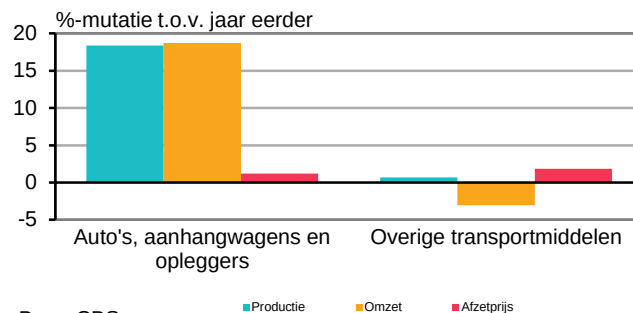
Forse groei voor auto-industrie

De productie en omzet in de transportmiddelenindustrie namen in het derde kwartaal van 2015 rond de 7 procent toe ten opzichte van het derde kwartaal van 2014. Deze stijging was voornamelijk te danken aan de auto- en aanhangwagenindustrie.

In de overige transportmiddelenindustrie (de vervaardiging van schepen, spoor- en trammaterieel, vliegtuigen, militaire gevechtsvliegtuigen en (brom)fietsen) nam de productie per gemiddelde werkdag met bijna 1 procent toe. De omzet daalde met ruim 3 procent.

De prijzen stegen in beide branches. In de auto-industrie lagen de prijzen 1,2 procent hoger, in de rest van de transportmiddelenindustrie 1,8 procent.

Deelbranches: productie, omzet, afzetprijs

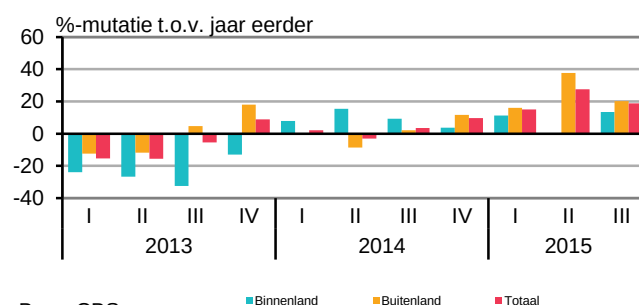
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Auto-industrie boekt flinke omzetgroei

In de auto- en aanhangwagenindustrie steeg de omzet in het derde kwartaal van 2015 met 18,7 procent ten opzichte van het derde kwartaal van 2014. In zowel de binnenlandse als de buitenlandse markt werd een positief resultaat geboekt. Op de binnenlandse markt nam de omzet 13,4 procent toe. Op de buitenlandse markt steeg de totale omzet met 20,1 procent. De omzet in de totale auto-industrie stijgt nu al vijf kwartalen op rij, de binnenlandse markt zelfs al zeven kwartalen op rij.

Auto- en aanhangwagenindustrie: omzet, binnen- en buitenland

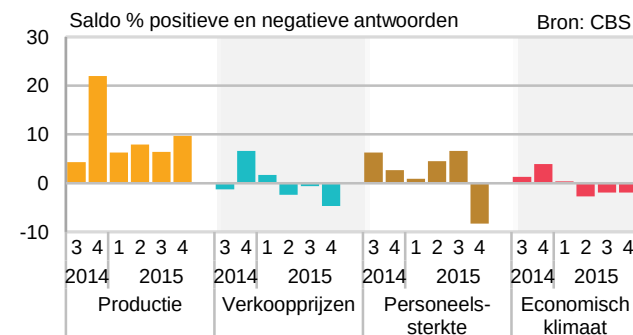
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Verwachting werkgelegenheid negatief

De ondernemers in de transportmiddelenindustrie voorzien meer bedrijvigheid in het vierde kwartaal; ze verwachten een verdere toename van de productie. De verkoopprijzen zullen naar verwachting bij een kleine meerderheid van de producenten dalen. Na vijf kwartalen van toenemende personeelssterkte neemt het aantal werknemers in de transportmiddelenindustrie in het vierde kwartaal naar verwachting af. Het aantal ondernemers dat een verbetering van het economisch klimaat verwacht en het aantal ondernemers dat een verslechtering voorziet, houdt elkaar net als vorig kwartaal nagenoeg in evenwicht.

Verwachtingen

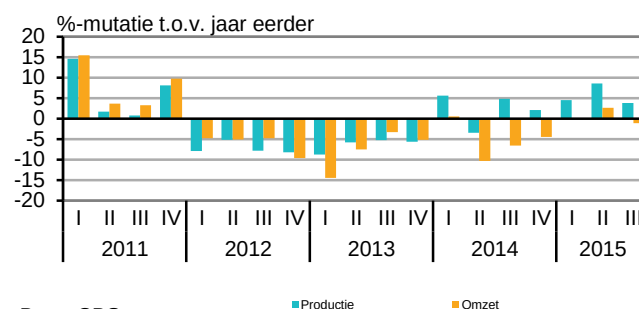
Conjunctuurenquête Nederland

Overige industrie

Hout- en bouwmaterialenindustrie

De productie van de hout- en bouwmaterialenindustrie is in het derde kwartaal van 2015 voor het vijfde kwartaal op rij gestegen ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. De gemiddelde dagproductie lag 3,9 procent hoger dan het derde kwartaal van 2014. Na een plus in het tweede kwartaal dit jaar daalde de omzet in het derde kwartaal met 1,1 procent. De omzet daalde vooral doordat er 7,2 procent minder verkocht werd op de buitenlandse markt. De binnenlandse omzet steeg met 1,3 procent. Het beeld van de onderliggende branches is verschillend. De omzet in de houtindustrie nam toe omdat er in Nederland meer werd verkocht. De omzet in de bouwmaterialenindustrie nam juist af. De afzetprijzen van de hout- en bouwmaterialenindustrie stegen met 1,3 procent.

Productie, omzet

Bron: CBS

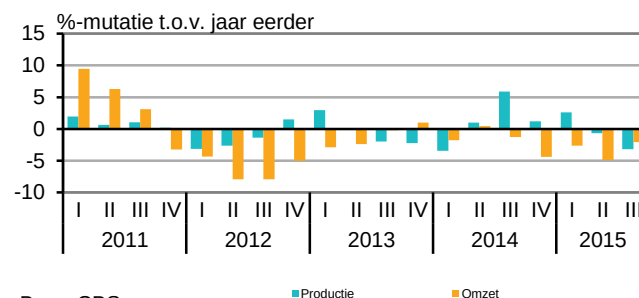
Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Papier- en grafische industrie

De productie van de papier- en grafische industrie nam in het derde kwartaal van 2015 opnieuw af. In het derde kwartaal was de productie per gemiddelde werkdag 3,2 procent lager dan in hetzelfde kwartaal van 2014. De omzet nam in het derde kwartaal met 2,1 procent af. De afzetprijzen daalden met 0,6 procent ten opzichte van het derde kwartaal van 2014.

In de papierindustrie nam het productievolume per gemiddelde werkdag 0,3 procent toe. De omzet steeg met 0,8 procent ten opzichte van vorig jaar. In de grafische industrie nam de gemiddelde dagproductie daarentegen met 7,3 procent af en daalde de omzet met 8,4 procent.

Productie, omzet

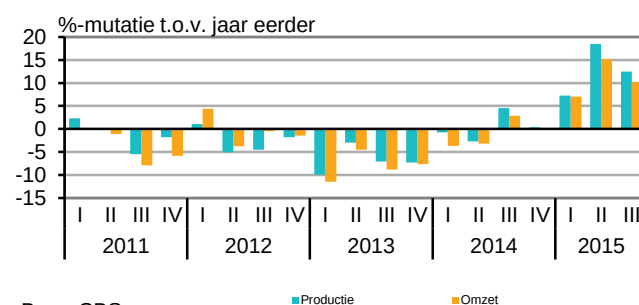
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Meubelindustrie

De gemiddelde dagproductie van de meubelindustrie lag in het derde kwartaal 12,5 procent hoger dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. De omzet van de meubelindustrie lag 10,2 procent hoger dan in het derde kwartaal van 2014. De binnenlandse en buitenlandse verkopen stegen respectievelijk 11,9 en 4,1 procent. De afzetprijzen in de meubelindustrie stegen 0,2 procent.

Productie, omzet

Bron: CBS

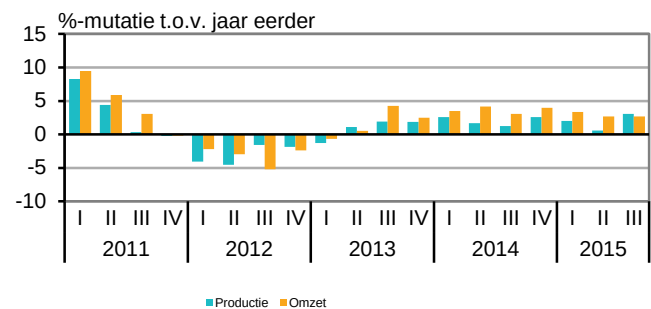
Nijverheid productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Textiel-, kleding- en leerindustrie

Zowel de productie als de omzet in de textiel-, kleding- en lederindustrie nam in het derde kwartaal toe, respectievelijk met 3,1 en 2,7 procent. Het derde kwartaal was daarmee het tiende kwartaal op rij met een omzet- en productiestijging. De afzetprijzen in het binnenland stegen met 3,9 procent en in het buitenland met 1,6 procent.

In de deelbranche kledingindustrie nam de omzet met 47,4 procent het sterkst af. De deelbranche textielindustrie, die het zwaarst weegt in deze branche, liet een stijging van 8,1 procent zien.

Productie, omzet

[Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van de cijfers die op 17 november 2015 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers; deze kunt u vinden via de links onder de verschillende grafieken.

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00): 088 5707070

Media:
CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 3374444

Colofon

Tekst Sector Bedrijfsstatistieken Den Haag (EBD)

Datum 17 november 2015